

Nie taka samotna Polska

Jak Ashoka Fellows z Polski budują demokrację na co dzień?

W Ashoce wyobrażamy sobie świat, w którym każda osoba może tworzyć zmiany na rzecz wspólnego dobra. Nazywamy to **Everyone A Changemaker World**. W takiej rzeczywistości liczba rozwiązań jest większa niż liczba problemów, co sprawia, że szanse na ich wyeliminowanie są dużo większe. Taki świat jest również radykalnie demokratyczny. Jest współtworzony przez wszystkie osoby obywatelskie, które mają i dają same sobie prawo do aktywnej podmiotowości i „wyrażania miłości i szacunku w działaniu”¹. W tym świecie osoby biorą również odpowiedzialność za swoje otoczenie i nie czekają na „dobrego władcę” lub “wolną rękę rynku”, aby te rozwiązywały problemy za nie. To zła wiadomość dla populizmu i autokracji.

Ta wizja i idąca za nią strategia Ashoki wyptywa z wielu dziesięcioleci wspierania osób, które skutecznie i w nowatorski sposób rozwiązują najbardziej palące wyzwania ludzkości.

Uczenie się od nich i wspieranie ich pracy różnorodnymi działaniami jest w sercu naszej działalności.

Jednym z największych źródeł wsparcia ze strony Ashoki jest poczucie, że nie jestem „samotną planetą”. Możliwość spotkania ludzi, którzy mają podobne doświadczenie. Również doświadczenie samotności w działaniu. Ashoka potwierdziła moją wiarę w siebie w chwilach absolutnego zwątpienia. Połączyła mnie również z interesującą siecią, w której mogę stale uczyć się od innych twórców zmian w obszarach pokrewnych do moich oraz od ludzi z zupełnie innych środowisk. Ashoka pomogła mi wzmocnić mój głos.

Paramita Banerjee, Ashoka Fellow²
(źródło: *Unlonely Planet* 2022)

Wstęp

Demokracja nie jest ustrojem idealnym, ale najlepszym, jaki dotychczas wymyślono.

Narzekanie na stan demokracji jest niemal codziennym zajęciem większości osób, które troszczą się o naszą wspólną rzeczywistość. Wydaje się jednak, że brakuje nam pierwszej części tej rozmowy. A mianowicie wspólnej definicji demokracji, na podstawie której można by zbudować plan działania. Co oznacza demokracja dla każdej osoby obywatelskiej? Czego potrzeba, by demokracja stała się doświadczeniem bliskim ludziom? Na te pytania powinniśmy szukać odpowiedzi.

Jak pisze Ashoka Fellow, Kuba Wygnański: „Demokracje <<bezwysiłkowe>>, opierające się na czysto arytmetycznym zliczaniu głosów dla ustalenia większości, są nieodporne na różnego rodzaju wirusy. Konieczna jest nieco bardziej ambitna i bardziej kosztowna forma demokracji – wysiłkowa, ale bynajmniej nie heroiczna.” Coraz częściej odnoszę wrażenie, że o tym właśnie jest misja Ashoki. Świat, albo może bardziej skromnie - społeczeństwo, lub zupełnie „nieambitnie”, społeczność, w której wszystkie osoby chcą i mogą kontrybuować do wspólnego dobra to praktyczna, uproszczona definicja demokracji wysiłkowej.

Niniejsza publikacja pokazuje w skrócie 11 strategii, jak można dążyć do takiej demokracji w naszych społecznościach, organizacjach, grupach. To oczywiście pigułka, brak tu detali, które decydują zazwyczaj o powodzeniu lub porażce. Celem było jednak pokazanie, że te podejścia nie tylko są możliwe do wykorzystania w codziennej praktyce firm, spółdzielni mieszkaniowych, klas szkolnych i innych organizacji i instytucji, ale także nie wymagają wielomilionowych inwestycji finansowych. Co więcej dzieją się tu i teraz. W Polsce właśnie. Nie musimy tradycyjnie patrzeć z zazdrością „na Zachód”, bo u nich to się da, a u nas to... Nie. Robimy to.

Nie znaczy to, że te strategie są proste. Wręcz przeciwnie, wymagają wysiłku. Wymagają uważności, czasu, szacunku, wytrwałości, pokory, ciągłego uczenia się, schowania ego, współpracy. Dopiero wtedy przynoszą rezultaty. Warto jednak o nie walczyć. Zachęcam do lektury tej analizy, jako inspiracji i swoistego poradnika, co każda osoba czytająca może zrobić w ramach swojej grupy. Tak buduje się i udoskonala demokrację. Demokrację, która może nie jest idealna, ale która nie powiedziała jeszcze ostatniego słowa na temat własnego kształtu.

*Agata Stafiej-Bartosik
Co-director Ashoka Poland*

11 strategii upełnomocniania

Ashoka co trzy lata przeprowadza globalne badanie Ashoka Fellows. W roku 2021 wzięto w nim udział 817 Ashoka Fellows z 80 krajów. Dodatkowo przeprowadzono 32 pogłębione wywiady, aby uzupełnić ilościowe dane. Dzięki temu zostały wyodrębnione strategie, które Ashoka Fellows stosują, by budować świat odzwierciedlający wizję *Everyone A Changemaker*. Strategie te opisane są szczegółowo w raporcie „[Unlonely Planet 2022](#)” („Nie taka samotna planeta”).

Tych 11 strategii włączania osób obywatelskich do działania na rzecz wspólnego dobra można uporządkować w trzy obszary:

Inspirowanie do działania

Tworzenie możliwości

Zachęcanie do wiary
we własne możliwości

Przededefiniowanie „słabości”
w siłę

Wspieranie rozwoju
tożsamości changemakera
i changemakerki

Współpraca

Budowanie partnerstw
w celu upowszechniania
rozwiązań

Tworzenie przestrzeni dla
głosu społeczności

Angażowanie osób -
wszędzie

Zmiana systemowa

Tworzenie zmiany
systemowej w politykach
i na rynkach

Wpływanie na przekonania
społeczne i normy
kulturowe

Wspieranie środowiska, które
umożliwia tworzenie zmian
na rzecz dobra wspólnego

Budowanie ekosystemu,
który wspiera tworzenie
zmian na rzecz dobra
wspólnego

Everyone a Changemaker Poland

W 2022 roku do grona Ashoka Fellows dołączyło pięć niezwykłych osób z Polski.

Fot. Olena Herasym

W tym artykule przyjrzą się działalności **Agaty Teutsch, Dominiki Szaciłło, Pauli Bruszewskiej, Ewy Furgal i Jacka Siadkowskiego** z perspektywy wyodrębnionych strategii włączania osób do działania na rzecz wspólnego dobra. Warto zaznaczyć, że w większości przypadków innowatorki i innowatorzy społeczni nie przyjmują jednej strategii ale stosują różnorodne formy maksymalizacji swojego wpływu.

Dominika redefiniuje pojęcie śmieci. Przedmioty, które nie są już potrzebne danej osobie mają szansę trafić tam, gdzie będą użyteczne. Do lokalnych grup [Uwaga, śmieciarka jedzie](#) dołączyło już ponad 750 tysięcy osób.

Agata wraz z [Fundacją Autonomia](#) wspiera kobiecą solidarność w budowaniu społeczności wolnych od przemocy i dyskryminacji. Współtworzy sieć Trenerok WenDo obejmujących osoby z Polski, Ukrainy, Białorusi i Rosji, a także Islandii oraz tworzy sieć Dziewczyńskich Centrów Mocy w Polsce i innych krajach Europejskich.

Paula wnosi wymiar praktyczny do edukacji młodych osób umożliwiając im tworzenie projektów społecznych mających prawdziwy wpływ. Projekty społeczne Finalistów [Zwolnieni z Teorii](#) dotarły już do 20 milionów osób.

Jacek buduje wyjątkową kulturę wokół technologii, umożliwiając jej służenie dobru wspólnemu. Współpraca pomiędzy 1200 firmami technologicznymi, a 800 organizacjami społecznymi skutkuje wpływem społecznym mierzonym w milionach beneficjentek i beneficjentów.

Ewa przybliży pełne spektrum autyzmu i pomaga dziewczętom i kobietom oraz osobom LGBT+ uzyskać diagnozę, która nie jest oparta na stereotypach. Fundacja [Dziewczyny w spektrum](#) jest pierwszą samorzeczną organizacją osób w spektrum w Polsce.

1. Żeby zbudować świat, w którym każda osoba może tworzyć zmiany na rzecz wspólnego dobra, Ashoka Fellows **inspirują** do działania.

Ashoka Fellows rzadko promują siebie, jako wzory do naśladowania. Idea Supermana lub Wonder Woman, którzy posiadają nadprzyrodzone moce i dlatego ratują świat, jest przeciwieństwem idei *Everyone a Changemaker World*. Zbyt łatwo bowiem, model ten prowadzi do prostej konkluzji - ja nie mam supermocy, więc ta robota jest nie dla mnie. Idąc za tą metaforą, raczej przeterminowana jest koncepcja tzw. „przedsiębiorczości heroicznej” i, w której podziw dla bohaterskiego przedsiębiorcy społecznego skłoniłby ludzi do podążania ścieżką kariery, która obiecuje możliwość ratowania świata, zdobycia statusu społecznego i zarobienia pieniędzy w tym samym czasie.

Ashoka Fellows, choć czasem są gwiazdami, przede wszystkim tworzą możliwości dla milionów innych ludzi, aby to oni mogli przyczynić się do pozytywnych zmian społecznych. Dzięki tym możliwościom inspirują indywidualne osoby, by stawały się twórcami i twórczyniami zmian.

Członkowie i członkinie Ashoki angażują innych jako współtwórców i współtwórczynie rozwiązań. Dzięki temu osoby zaczynają widzieć świat przez pryzmat możliwości, a nie jedynie problemów. W efekcie zaczynają na przykład kwestionować przekonania, które dotychczas określały ich tożsamości i które często ograniczały ich potencjał. Ashoka Fellows wierzą w społeczność, z którymi pracują. A to skłania innych do myślenia dalekiego od utartych schematów, a także do zmiany postępowania. Przyjmując rolę changemakera lub changemakerki, osoby doświadczają sprawstwa. Staje się jasne, że wprowadzanie zmian nie jest umiejętnością zarezerwowaną dla kilku wybranych osób. Jest sposobem bycia, dostępnym dla wszystkich.

1.1. Tworzenie możliwości

Z badania przeprowadzonego na zlecenie Ashoki wynika, że niemal wszyscy i wszystkie Ashoka Fellows stwarzają miejsca pracy albo wolontariatu w swoich organizacjach.

Dominika Szaciłło, twórczyni inicjatywy [Uwaga, śmieciarka jedzie](#), stworzyła stały zespół ponad 175 wolontariuszy i wolontariuszek, którzy i które każdego dnia angażują ponad 750 tys. osób do działania w grupach, zmieniając obieg śmieci i dając szansę rzeczom na nowe życie.

Z kolei Agata Teutsch w [Fundacji Autonomia](#) działając kolektywnie stworzyła sieć Dziewczyńskich Centrów Mocy i Solidarnościowe Centrum Feministyczne. Zespoły są tworzone przez kobiety* posługujące się różnymi językami, o różnym pochodzeniu (m.in. z Polski, Ukrainy i Białorusi) i wykształceniu, stopniu sprawności, orientacji seksualnej, wieku. Ucieleśniają idee interseksyjności, różnorodności i solidarności.

Wielu członków i członkiń Ashoki zdaje sobie sprawę, że nadszedł czas na fundamentalną zmianę w postrzeganiu świata, zwłaszcza roli młodych ludzi. Powierając im kierowanie zmianą wewnątrz ich organizacji, Ashoka Fellows dają młodym ludziom możliwość wniesienia własnego wkładu. Tym samym zmieniają sposób, w jaki społeczeństwo postrzega młode osoby i rozwijają kolejne pokolenie changemakerów i changemakerek.

[Zwolnieni z teorii](#), na czele z prezeską Paulą Bruszewską, dają pierwsze zatrudnienie finalistom i finalistkom organizowanej przez nich Olimpiady – osobom bardzo młodym, które często dopiero kończą szkołę średnią. Tym sposobem bardzo młodzi ludzie współtworzą olimpiadę dla uczniów i uczennic młodszych od nich zaledwie o kilka lat. Ponadto własny projekt społeczny jest jak często traktowany na rynku pracy jak staż. To pozwala wyjść tysiącom młodych ludzi rocznie z błędnego koła, że pracodawcy nie chcą zatrudniać osób bez doświadczenia. Dzięki temu finaliści Zwolnionych z Teorii średnio o 1.5 roku wcześniej zaczynają zbierać doświadczenia zawodowe niż ich rówieśnicy.

1.2. Zachęcanie do wiary we własne możliwości

Ashoka Fellows pomagają ludziom uwierzyć, że mogą zmienić siebie i otaczający ich świat. W wywiadach członkowie i członkinie Ashoki wskazują jak wzbudzają to przekonanie: zaczynają od pokazania, że nawet najmniejsze działania mogą robić różnicę.

Następnie mobilizują osoby do spróbowania tworzenia zmian na rzecz dobra wspólnego. Zachęcając do rozwiązywania problemów nawet na małą skalę, Ashoka Fellows wzmacniają poczucie sprawczości. Podejmowanie działań i dokonywanie zmian – bez względu na to, jak małych – pozwala cieszyć się radością z wprowadzania zmian, wzmacnia wiarę jednostek w ich zdolność do zmieniania świata.

Tę strategię wdraża Dominika Szaciłło, tworząc przestrzenie i zachęcając osoby do dzielenia się rzeczami, które w innym wypadku trafiłyby do kosza na śmieci. I tak słoiczki po jedzeniu dla dzieci, balony, które zostały po przyjęciu czy stare wieszaki, znajdują nowych właścicieli, dla których nie są śmieciem, a wartościowym przedmiotem. Ponad 750 tys. osób uwierzyło, że może pełnić rolę „wymieniacza śmieci”, przez co dziesiątki tysięcy ton rzeczy rocznie nie ląduje na wysypiskach.

Natomiast Agata Teutsch w Autonomii stworzyła Akademię Treningu WenDo. Przygotowała ona m.in. ponad 50 trenerek samostanowienia i samoobrony dla kobiet* i dziewczyn*, które codziennie pracują w całej Europie - po polsku, ukraińsku, angielsku, hiszpańsku, białorusku, rosyjsku. Dzięki nim ponad 10 000 dziewczyn* i kobiet* jest bardziej bezpieczna i wolna. (Od)zyskały zdolność do stawiania „po swojej stronie”, decydowania o sobie, praktykowania odwagi, doświadczyły siły współdziałania i wpływania na kształt świata.

1.3. Przedefiniowywanie „słabości” w siłę

Ashoka Fellows widzą mocne strony tam, gdzie inni widzą słabości. Dane z wywiadów pokazały, że członkowie i członkinie Ashoki nie tylko zauważają umiejętności ludzi, ale zachęcają ich do dobrego wykorzystania potencjału. Ponadto Ashoka Fellows przyglądają się temu, co społeczeństwo postrzega jako słabość, i zastanawiają się, jak można w tym znajdować siłę. Wiedzą, że ludzie mogą wykorzystać różnorodne doświadczenia, żeby ulepszać społeczność.

Według używanej przez Ashokę [metodologii opisywania systemów współzależności](#), można powiedzieć, że zmiana, którą obserwujemy w tym obszarze, to zmiana ról lub relacji podmiotów w systemie. Wzmocnienie roli jakiejś grupy społecznej powoduje zmianę dla wszystkich wokół.

Ewa Furgał, założycielka [Fundacji Dziewczyny w Spektrum](#), prowadzi szereg działań: od grup samopomocowych i rozwojowych, po *Pasjonatki*, które wspierają i pokazują dziewczynom* i kobietom* w spektrum autyzmu, że są, że nie są same i że mogą działać. Ewa często zadaje pytanie: dlaczego osoby neurotypowe mają pasje, a u osób w spektrum mówi się o fiksacjach? Wskazuje, jak „słabości” kobiet w spektrum mogą być ich siłą. Ich pasja do historii kobiet może przydać się w roli miejskiej przewodniczki, a umiłowanie do szczegółów przydaje się przy poprawianiu umów.

1.4. Wspieranie rozwoju tożsamości chanegemakera i changemakerki

Ashoka Fellows postrzegają pracę związaną ze zmianą społeczną jako trwający całe życie proces twórczy. Wiele osób powiedziało, że mogą być do tego stopnia zaangażowane, ponieważ mają zintegrowaną tożsamość „twórczyni, twórcy zmian”, „changemakera” – kogoś, kto może i czyni zmianę. Ta tożsamość jest korzystna dla ich społeczności i wysiłków zawodowych, a także dla osobistego rozwoju i jakości życia. Możliwość wniesienia swojego wkładu w świat nadaje życiu celii. Chcąc tego samego dla otaczających ich osób, Ashoka Fellows pomagają rozwijać tożsamość twórców i twórczyń zmian.

Także Jacek Siadkowski i [Tech To The Rescue](#) pomaga zyskać tożsamość changemakera lub changemakerki osobom pracującym w firmach technologicznych. Tech To The Rescue dał tysiącom osób możliwość zaangażowania się we wprowadzanie trwałych zmian społecznych we współpracy z wiodącymi organizacjami społecznymi, zwiększając ich wpływ.

Ashoka Fellows Jacek Siadkowski (pierwszy z prawej) i Witold Klaus (pierwszy z lewej) podczas konferencji Google poświęconej wojnie w Ukrainie.

2. Żeby zbudować świat, w którym każda osoba może tworzyć zmiany na rzecz wspólnego dobra, Ashoka Fellows **współpracują**, by zaangażować takich osób coraz więcej

Podczas gdy poprzednia część skupia się na istocie rozwijania i wspierania osób, potencjalnych twórców i twórczyń zmian na lepsze, podkreślmy także znaczenie społecznościowego wprowadzania zmian. Problemy społeczne są zbyt duże i złożone, by rozwiązać je w pojedynkę. Ashoka Fellows wiedzą, że potrzebują wykorzystać kolektywną moc do inicjowania i podtrzymywania dynamiki zmian na rzecz dobra wspólnego.

Zapraszają innych do współpracy, dzielą się dobrymi praktykami i wspierają osoby ze społeczności, by przewodziły zmianom. Te kroki nie tylko zapewniają, że skuteczne rozwiązania rozprzestrzeniają się szerzej, ale także aktywizują innych. Każda praca na rzecz rozwiązania problemów społecznych jest wysiłkiem kolektywnym. Strategie współpracy Ashoka Fellows to między innymi:

2.1. Budowanie partnerstw w celu upowszechniania rozwiązań

Ashoka Fellows budują partnerstwa, które generują zmiany i rozwiązania. Stawiając na współpracę, mają nadzieję, że ich partnerzy i partnerki będą budować na ich doświadczeniach lub wygenerują własne rozwiązania. Partnerami i partnerkami mogą być osoby fizyczne, społeczności lub organizacje. Innowatorzy i innowatorki dążą do rozwoju liderów i liderek, a nie do tworzenia naśladowców i naśladowczyń.

Paula Bruszevska współpracuje między innymi z uniwersytetami, Ewa Furgał z licznymi organizacjami pozarządowymi, nawet jeśli nie zgadza się w pełni z ich podejściem, a Jacek Siadkowski z platformami branży IT dla osób poszukujących pracy.

Ashoka Fellows budują strategiczne partnerstwa, żeby wzmacniać niezależne upowszechnianie swoich rozwiązań i tworzyć nowe. W przeciwieństwie do przedsiębiorców i przedsiębiorczyń nastawionych na zysk, przedsiębiorcy społeczni i przedsiębiorczynie społeczne często zrzekają się kontroli i własności nad swoimi pomysłami, aby te mogły się jak najszerzej rozprzestrzeniać. Aby to zrobić, zachęcają organizacje i instytucje do przejścia swoich idei, udoskonalania i wprowadzania ich na jeszcze większą skalę, ułatwiając niezależną replikację.

Lokalne organizacje w różnych miejscowościach w Polsce, a niedługo też w Belgii, zakładają własne Dziewczyńskie Centra Mocy z pomocą Fundacji Autonomia i Agaty Teutsch. Jest to możliwe dzięki opracowanemu modelowi operacyjnemu centrów uppełnomocnienia dziewcząt*, a także programowi edukacji empowermentowej³ dziewcząt i młodych kobiet*. W ten sposób mogą powstawać kolejne miejsca, w których każda dziewczynka może bezpiecznie i bez przeszkód odkrywać swoje możliwości i siłę, wzmacniać swoją odwagę, pozbywać się poczucia wstydu i bezradności, doceniać swoje ciało, uczyć się jak podejmować decyzje i wyzwania, w jaki sposób przełamywać ograniczenia, jak się organizować i współpracować, a czasem nawet jak bezpiecznie popełniać błędy.

2.2. Tworzenie przestrzeni dla głosu społeczności

Ashoka Fellows wcielają się w rolę facylitatorów i facylitatorek. Postrzegają osoby z lokalnych społeczności nie jako beneficjentów i beneficjentki, ale jako osoby eksperckie, podejmujące decyzje. Dlatego członkowie i członkinie Ashoki budują przestrzenie, by osoby ze społeczności mogły tworzyć rozwiązania i przedstawiać swoje plany działań. Ashoka Fellows przedstawiają swoje pomysły, proszą interesariuszy i interesariuszki o ich wkład we wdrażaniu i udoskonalaniu tych rozwiązań. Strategia ta zapewnia, że rozwiązania są oparte na społeczności, co zapewnia ich autentyczność i wspiera trwałość.

Przestrzenią dla głosu społeczności są wspomniane już Dziewczyńskie Centra Mocy czy Solidarnościowe Centrum Feministyczne, zainicjowane przez Agatę Teutsch. Jednak taką przestrzenią są też grupy samopomocowe i rozwojowe dla dziewcząt* i kobiet* w spektrum autyzmu pomysłu Ewy Furgał. Osoby w spektrum dzielą się własnymi doświadczeniami i wiedzą oraz udzielają sobie nawzajem wsparcia. Znajdują się dzięki temu w roli osób wspierających innych, mając też możliwość skorzystać ze wzmocnienia.

2.3. Angażowanie osób – wszędzie

Dane z przeprowadzonych wywiadów pokazują również, że Ashoka Fellows zapraszają innych do współpracy poprzez działania informacyjne i kampanie komunikacyjne. Wielu członków i wiele członkiń wspominało o wysiłkach na rzecz zaangażowania społeczności poza wewnętrznym kręgiem sojuszników i sojuszniczek, w celu pozyskania szerszego zaangażowania i głębszej społecznej motywacji do zmiany. Ashoka Fellow Arnoud Raskin nazywa ich „nieoczywistymi sojusznikami” – są to osoby i organizacje, które mogą nie napotkać konkretnego problemu społecznego bez wskazania im go przez Ashoka Fellows. Joana Bauer, Ashoka Fellow z Rumuni, pracuje między innymi z kosmetyczkami, które działają jakie pierwsze sygnalistki, które są w stanie wesprzeć osoby będące ofiarami handlu ludźmi.

Paula Bruszevska i Zwolnieni z Teorii wkładają ogromny wysiłek, żeby zaprosić do działania jak najwięcej młodych osób z całej Polski. Dlatego dzwonią do wszystkich szkół w kraju, a później z finalistami poprzednich edycji Zwolnionych z Teorii objeżdżają setki placówek, by osobiście zaprosić młodzież do realizowania projektów społecznych. Ponadto budują partnerstwa z biznesem, administracją publiczną, uniwersytetami, by jak najwięcej rodziców i nauczycieli mogło usłyszeć od różnych autorytetów, że realizowanie projektów społecznych i działanie na rzecz dobra wspólnego to świetna forma spędzania czasu przez młodych ludzi, która pozwala rozwijać ich kompetencje. Pracują też z nauczycielami, którzy często odkrywają, że powinni się wycofać, aby dać przestrzeń młodym ludziom do działania. Wycofanie się to także działanie i często wcale nie takie łatwe.

Finał programu Zwolnieni z Teorii 2022,
w centrum Ashoka Fellow Paula Bruszevska

3. Żeby zbudować świat, w którym każda osoba może tworzyć zmiany na rzecz dobra wspólnego, Ashoka Fellows **wprowadzają zmianę systemową.**

Głębokie podziały, nierówność i niestabilność ograniczają zdolność wielu osób do ulepszania świata, w którym żyjemy. Wiele naszych instytucji umyślnie bądź nieświadomie zostało stworzone w sposób uniemożliwiający dużej części społeczeństwa osiągnięcie pełnego potencjału.

Oprócz głębokiego zaangażowania na rzecz osób będących twórcami i twórczyniami zmian na lepsze i współpracy, Ashoka Fellows pracują również nad przebudowaniem systemów, które utrzymują status quo.

Ashoka Fellows odgrywają kluczową rolę w tworzeniu świata, w którym wszyscy sięgają po możliwości, dają sobie szanse i mają prawa do bycia changemakerami i changemakerkami. Robią to poprzez zmianę systemów i przebudowę instytucji. To, co zaczyna się pojawiać, to fundament, w którym znacznie więcej osób ma swobodę i wsparcie we wnoszeniu własnego wkładu.

Ashoka Fellows zmieniają systemy poprzez:

3.1. Tworzenie zmiany systemowej w politykach i na rynkach

Przeprowadzone badanie wykazało, że pomimo pandemii COVID-19 i jej konsekwencji gospodarczych, Ashoka Fellows nadal koncentrują się na wysiłkach, aby wpłynąć na polityki i rynki utrwalające problemy społeczne.

Jacek Siadkowski krok po kroku tworzy nowe standardy rynkowe w branży technologicznej. Dzięki jego działaniom powstał pierwszy raport społecznej odpowiedzialności branży IT w Polsce. Firmy na coraz większą skalę zaczynają realizować projekty pro bono i low bono, a portale zrzeczające i oceniające firmy technologiczne zaczynają uwzględniać ich zaangażowanie społeczne w ratingach firm.

Fundacja Autonomia i Agata Teutsch współtworzyły standard antydyskryminacyjny, czyli wzór dokumentu dla uczelni, który każda szkoła wyższa może wykorzystać do opracowania wewnętrznych rozwiązań, procedur i polityk służących przeciwdziałaniu dyskryminacji i przemocy. Standardy te były tworzone pod honorowym patronatem prof. Małgorzaty Fuszary (Pełnomocniczki Rządu ds. Równego Traktowania w latach 2014-2015) oraz dra Adama Bodnara, Rzecznika Praw Obywatelskich.

Warsztaty WenDo, w centrum Ashoka Fellow
Agata Teutsch, fot. Magda Stoch

3.2. Wpływanie na przekonania społeczne i normy kulturowe

Ashoka Fellows rozumieją, że zmiana przekonań społecznych jest niezbędna do trwałej transformacji społecznej. Wpływając na nastroje społeczne i normy kulturowe, pomagają innym widzieć i działać zgodnie z zasadami budującymi dobro wspólne.

Ewa Furgał nie ma wątpliwości, że by jakość życia dziewcząt* i kobiet* w spektrum autyzmu uległa znaczącej poprawie, a ich potencjał jako osób changemakerskich mógł zostać uwolniony, społeczeństwo musi zmienić swoje przekonania na temat autyzmu i neuro różnorodności. Dlatego poza działalnością skierowaną do osób w spektrum, Ewa szeroko współpracuje z mediami a o jej działalności można przeczytać zarówno w Vogue jak i w Newsweek Psychologia, czy Tygodniku Powszechnym.

3.3. Wspieranie środowiska, które umożliwia tworzenie zmian na rzecz dobra wspólnego

Członkowie i członkinie Ashoki wspierają środowiska sprzyjające wprowadzaniu zmian na wszystkich poziomach. Dane z naszego badania pokazują, że Ashoka Fellows inwestują swoją energię w tworzenie społeczności, w których osoby czują się psychicznie i fizycznie bezpieczne, pod opieką i ze wsparciem. Dbają o to, by wszystkie osoby były traktowane z godnością i czuły się akceptowane. To pokazuje, że tworzenie silnego poczucia zaufania jest niezbędne do generowania i podtrzymania zbiorowego działania.

Często członkowie i członkinie Ashoki tworzą bezpieczną kulturę organizacyjną. Podobnie wspierają warunki przyjazne zmianom wszędzie tam, gdzie zbierają szerszą społeczność: w przestrzeniach publicznych – od sal lekcyjnych po rynki miast. Dzięki temu osoby dzielące się pomysłami, pracujące z innymi czy budujące coś nowego, mogą czuć się komfortowo.

Dominika tworzy przestrzeń do zabawy i dobrego samopoczucia wśród osób będących częścią lokalnych grup *Uwaga, śmieciarka jedzie*, jak i wśród lokalnych liderów i liderki, facylitujących rozmowy w tych grupach. Zapewnienie przestrzeni online, w której ponad 750 tys. osób czuje się bezpiecznie i jest zebranych wokół jednej misji, jest zadaniem wymagającym z jednej strony bardzo jasno określonych zasad, z drugiej strony – wielkiej elastyczności. Dominika taką przestrzeń tworzy, ciągle uzgadniając z lokalnymi liderkami zasady i wyjątki od nich.

Ashoka Fellow Dominika Szaciłło, fot. Olena Herasym

3.4. Budowanie ekosystemu, który wspiera tworzenie zmian na rzecz dobra wspólnego

Ashoka Fellows budują szersze ekosystemy, aby wspierać indywidualną drogę twórców i twórczyń zmian na rzecz dobra wspólnego. Dane z wywiadów pokazują, że członkowie i członkinie skupiają darczyńców, firmy, rządy, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, firmy medialne i uniwersytety, aby zredukować bariery, które ograniczają sprawczość i uniemożliwiają jednostkom angażowanie się w dokonywanie zmian. Każdy interesariusz i każda interesariuszka może odgrywać rolę w zmniejszaniu barier i zapewnianiu możliwości; jednak pracując razem, mogą wykładniczo zwiększyć swój potencjał do podtrzymania i wprowadzania zmian. Razem mogą zająć się kwestiami, które utrwalają systemową nierówność, takimi jak władza i przywileje.

Paula Bruszevska tworzy ekosystem wspierający młodych ludzi w braniu odpowiedzialności i tworzeniu własnych odpowiedzi na problemy społeczne, które diagnozują. Zwolnieni z Teorii angażują sektor biznesu, ministerstwa i ambasady, media i uniwersytety, by nastolatki i nastolatki, a także ich rodzice, nauczyciele i nauczycielki widzieli, że to co robią, jest ważne. Każda z tych instytucji może odegrać rolę w procesie zdobywania przez młodych ludzi uskrzydlających doświadczeń związanych z wprowadzaniem zmian na rzecz dobra wspólnego.

11 strategii stosowanych w różnych kombinacjach przez Ashoka Fellows powoduje, że w świecie jest coraz więcej rozwiązań palących problemów społecznych i coraz więcej osób, które chcą generować nowe pomysły, angażują się i nie tylko nie są obojętne, ale aktywnie kształtują swoją rzeczywistość.

A w Ashoce liczymy, że Dominika, Agata, Paula, Ewa i Jacek nie będą czuli się osamotnieni w swojej podróży. Bo razem z nimi już 82 członków i członkiń Ashoki w Polsce idzie drogą do budowania demokratycznej Polski dla każdego i każdej.

*Listopad 2022,
Martyna Rubinowska*

1. William B. Drayton in: <https://www.ashoka.org/en-id/story/any-young-person-can-have-power-express-love-and-respect-action>

2. Więcej o pracy Paramity tutaj: <https://www.ashoka.org/en-us/fellow/paramita-banerjee>

3. Edukacja empowermentowa promuje upełnomocnienie dziewcząt*, jest to podejście pedagogiczne skoncentrowane na zdolnościach osób do samodzielnego i swobodnego podejmowania decyzji.

*dziewczyny, kobiety, osoby trans i niebinarne

Ashoka Fellow Ewa Furgał prowadzi spacer historyczny w Krakowie, fot. Olena Herasym

Posłowie

Demokracja nie jest ideą, ale codzienną pracą. Często górnolotne pojęcia przestają nam jej praktyczny wymiar. Warto więc wielkie złożone koncepcje rozparcelować na serię mniejszych i prostszych zadań. Globalne wyzwania np. zagrożenie dla bioróżnorodności, można przełożyć na mniejsze, lokalne działania, bezpośrednio wpływające na jakość życia osób np. sianie łąk wielokwiatowych. Jak wskazuje Ashoka Fellow Maciej Podyma: „Na jednej łące można spotkać nawet 300 gatunków roślin i zwierząt. Łąka pomaga ocalić zapomniane gatunki, które gdzie indziej nie są mile widziane.” Sytuacja, w której osoby obywatelskie czują wpływ, jest najbardziej wzmacniającym doświadczeniem demokracji w działaniu.

Powyższy opis pracy pięciorga Ashoka Fellows wybranych w Polsce, w roku 2022, jest podpowiedzią, jak można wdrażać 11 strategii upewnacniania osób obywatelskich, aby dbać na co dzień o praktykę demokratyczną. Strategie te są uniwersalne i mogą być z powodzeniem zastosowane w naszej, polskiej rzeczywistości, która choć wyjątkowa, nie wymyka się prawidłowościom ogólnoludzkim.

Organizacje takie jak Panoptikon współprowadzony przez Ashoka Fellow Katarzynę Szymielewicz, czy WatchDog Polska współzałożony przez Ashoka Fellow Katarzynę Batko-Tołuć sprawiają codziennie, że informacje i dane są sprawdzane i dostępne dla osób obywatelskich w sposób, który wzmacnia procesy i instytucje demokratyczne. Stocznia współprowadzona przez Ashoka Fellow Kubę Wygnańskiego, czy Koalicja Klimatyczna współzałożona przez Ashoka Fellow Radosława Gawlika codziennie łączą osoby obywatelskie i organizacje społeczne, aby zapewniać przepływ wiedzy i wsparcie. Fundacja Ulica Ashoka Fellow Adriana Kowalskiego, czy Wspólnota Chleb Życia Siostry Małgorzaty Chmielewskiej umożliwiają zaangażowanie różnorodnych grup w procesy demokratyczne i włączają je w autorzecznicze działania prowadzące do współtworzenia rozwiązań problemów, które ich bezpośrednio dotyczą. To jest demokracja w działaniu.

Demokracja bowiem wymaga pielęgnacji. Nie jest dana raz na zawsze, ale wymaga stałego wysiłku. Wysiłku, którego nikt za nas nie podejmie. Bo nasza demokracja, jest naszym zadaniem.

*Agata Stafiej-Bartosik
Co-director Ashoka Poland*

Tekst: **Martyna Rubinowska** na podstawie
Unlonely Planet 2022 i rozmów z Ashoka Fellows

Wstęp i posłowie: **Agata Stafiej-Bartosik**

Redakcja: **Katarzyna Kołodziej,
Joanna Kucharczyk-Jurgielewicz**

Grafika i skład: **Anna Ślusareńska**